

9. *Stenmur mellan beteshage och slätteräng.* Flertalet murar på Skäret markerar ägo gränserna alltsedan skiftet 1878 (se kartans streckade linjer), men varje ägoskifte hade också en tvärmur för att skydda slättermarken nära stranden från betande djur. En sådan mur finns just här mellan strandängen i öster och betesbacken i väster.
10. *Utsikt mot sydligaste udden, Kråkholmarna* – namnet troligen efter en av de första bosättarna på Långören Håkan Kraak. Vid horisonten i söder syns Utlängan och Ungskär. Det ensamma huset norr om Ungskärs fiskeläge har varit skola, också för barn från Långören som då dagligen rodde dit. På Ungskär fanns fram till 1960-talet lanthandel och Långörenborna handlade där eller i Torhamn.
11. *Raserad hägnadsmur*, utlagd på den äldsta kartan över ön från 1726 för att skilja långörenlotsarnas ängsmark från fastlandsböndernas djur som betade på öns östra del under 1600-talets slut och under 1700-talet. Under denna tid, före öns delning, nyttjades Skäret samfällt.
12. *Granithäll.* På ön är skiffrig gnejs den vanligaste bergarten men här liksom på öarna i väster finns en mera homogen granit. Kristaller av fältspat ger hällen och blocken i närheten en röd färg.
13. *Tomtningar från medeltid. Strandmur.* Här finns två tydliga husgrunder (se punkt 8). Vid stranden finns en mur som utgör en del av änggårdens inhägnad under 1700-talet (se punkt 11). Muren byggdes för att hindra djuren från att komma in i slätterängarna. Innanför denna strandmur finns också flera fågelskjul (se punkt 5).
14. *Barackby från andra världskriget* (i skogsdungen öster om denna punkt) . Här bodde det värnpliktiga manskapet medan officerarna hyrde in sig inne i byn – tidvis omfattade den militära förläggningen ca 70 man. Inom området fanns också bunkrar med skyddsrum.
15. *Strand med gäddebroar*, d v s låga stenbryggor, bäst synliga vid lågvatten. Från dessa satte man ryssjor för att fånga gäddor, särskilt under lektiden på våren då fisken sökte sig mot land. De byggdes och användes förmodligen under 1800-talet.
16. *Slätterängen Vanngårdsslätten* är den största kvarvarande ängen på ön som nu vårdas genom årlig slåtter. Här finns en rik flora med många växter som är typiska för skärgårdens ängar, t ex höskallra, rödklint, bockrot, strandtrift. Flera andra arter, exempelvis orkidéer, har försvunnit från ön under det senaste halvsekle på grund av igenväxning, försurning etc. – Härifrån kan man också skönja det igenvuxna sundet mellan Stora och Lilla Långören, s k Balten. Fram till ca 1950 kunde man ro eller staka sig fram med småbåtar på väg mot Ungskär.

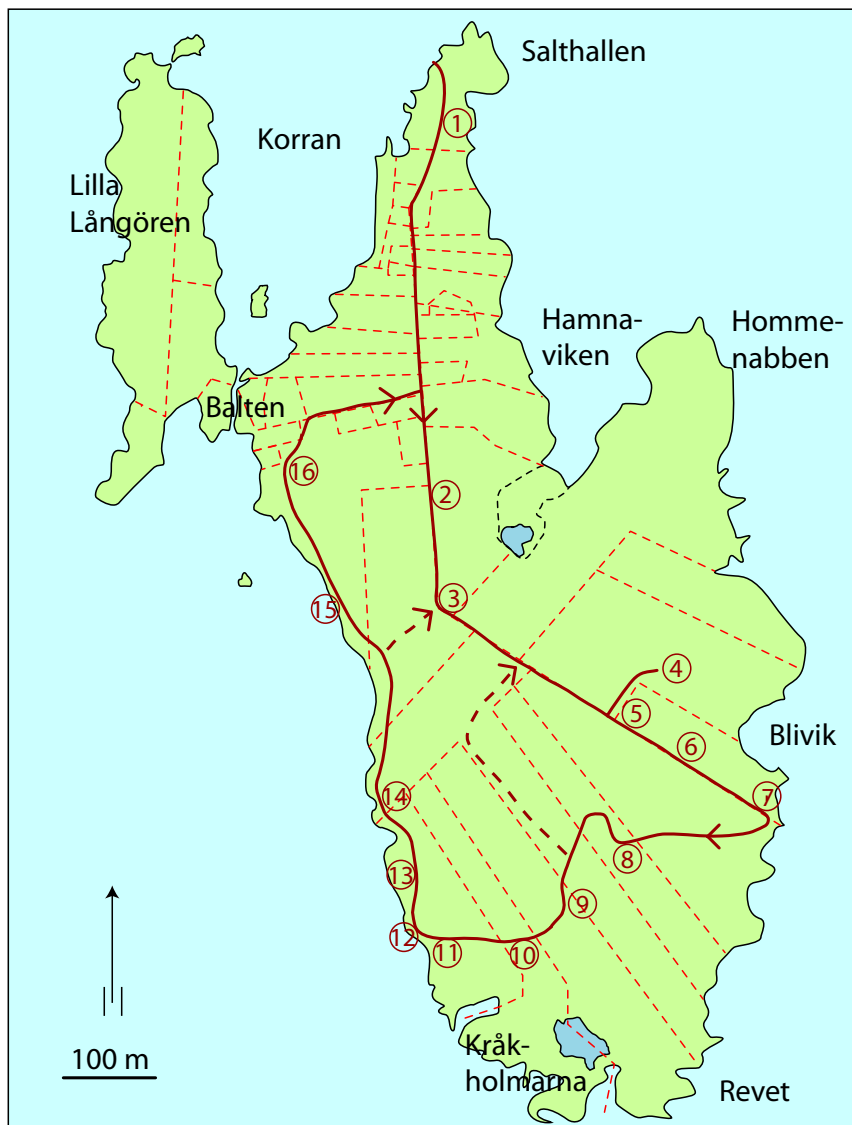
Långörens natur- och kulturstig

Strövstigen utgör en del av det "LOkala Naturvårdsprojektet Strövstigar i skärgården", som syftar till att sprida kunskap om skärgårdens natur och kultur. Projektet har genomförts 2005-2007 med stöd från Naturvårdsverket i samarbete med Länsstyrelsen i Blekinge och Karlskrona kommun.

Strövstigens information kompletteras med skärmutställning i lotshuset samt med hemsida, www.langoren.info. Boende på ön har med frivilliga krafter sökt information om ön och dess historia samt planerat stigen. Inhyrd arbetskraft har anlitats för att restaurera kärr och stenmurar utefter stigen. Långörens Hembygdsförening har haft huvudansvar för projektet.

Långörens natur- och kulturstig

Välkommen till Långören, ett lots- och fiskeläge med bosättning sedan 1700-talets början! Vid 1800-talets slut bodde här mer än 100 personer. "Skäret", marken söder om byn, är ett ålderdomligt kulturlandskap med spår från självhushållets tid, då människorna i skärgården var beroende av fiske, jakt och egna husdjur (kor, grisar, höns...). – Lotsstationen existerade fram till 1960. Flertalet hus ägs idag av ättlingar till de första bosättarna och används som fritidsbostäder. – Stigen går genom bygatan ut på Skärsvägen till stranden i sydost. Därefter är den markerad med stolpar med röd topp. Sidospår har stolpar med med röd-vit topp. Stigar som kan avkorta vandringen är markerade med streckade linjer på kartan. På informationspunkterna finns stolpar med nummer. Informationen kompletteras med skärmutställning i lotshuset samt hemsida, www.langoren.info. – Liknande stigar finns på övriga större öar i Torhamns skärgård.

1. *Långörens by* med hamnen i "Korran" ligger samlad kring en bygata, tillkommen vid öns delning 1807. Udden i norr, Salthallen, består av flacka berghällar med kustnejs, den vanligaste bergarten på ön. Väster om vägen ligger den gamla ålfiskehamnen för bottengarnsfisket som idkades på öns östra sida. Betongladan öster om vägen var skyddsrum och telecentral under andra världskriget. I lotshuset, byggt 1878, fanns även skola fram till ca 1920. Huset är byggnadsminne. Tornet erbjuder en strålände utsikt över skärgården. I byns mitt ligger missionshuset, öns "egen kyrka". Strax söder härom finns slätterängen "Lilla Slätt", en rest av de ängar som tidigare var vanliga i byn. Flertalet hus är byggda 1860-1910, dels större hus med fyrdelad plan, dels några mindre parstugor.
2. *Skäret* har varit öns betes- och slättermark under 300 år, brukad samfällt under 1700-talet, delad mellan "skärdselsägarna" sedan 1807 (2 ägarsläkter) och 1878 (9 ägare). Sedan betet upphörde omkring 1950 har Skäret växt igen med buskar och träd men sedan 2000 har marken röjts. Nu vårdas Skäret genom bete av kor och får. OBS! Informationen på grindens skylt.
3. *Odlingslycka* väster om vägen, stenröjd och brukad under sent 1800-tal för odling av potatis mm, därefter tallplanterad. Öster om vägen självsådd tall samt ekskog planterad på 1950-talet. Skärsvägen fortsätter som en fägata, omgiven av stenmurar. Skärsvägen följer öns tudelningslinje från 1807.
4. *Kustartilleribatteri från andra världskriget* (ett sidospår mot norr). – Här finns en skylt med karta och beskrivning av fortet som tillkom för att skydda farleden in mot Karlskrona.
5. *Blivikskärret*, på 1700-talet en lagun som senare växt igen till ett kärr med säv, nu restaurerat för att gynna groddjur och fåglar. Strax intill spångens början finns ett stenmursvärn, s k fågelskjul, utnyttjat för andjakt. Flera liknande skjul finns på öns västra sida.
6. *Odlingslycka*, en stenmursinhägnad åkerlycka från förra sekelskiftet. Tallarna här liksom vid stranden strax öster härom planterades i början av 1900-talet.
7. *Blockstrand*, med frispolade moränblock, särskilt tydligt efter de senaste årens hårda stormar. Utefter stranden kan man se en serie av s k ålabroar, stenbryggor (numera delvis raserade), från vilka man satte stora ålryssjor vinkelrätt ut mot havet för att fånga vandringsålen under sommar och höst. Varje ålabro hade sitt eget namn.
8. *Husgrund*, s k tomtning från medeltida säsongboplats, utnyttjad av fiskarbönder från fastlandet för jakt och fiske under vår och höst. Vid denna tid var strandängen en havsvik. Sådana husgrunder finns på på alla större öar i denna skärgård. - Blockmarken här ligger ca 1.9 m över havet, ett av öns högst belägna omåden.